

Svenska Röda Korsets årsbok i internationell humanitär rätt 2025

Svenska Röda Korset

Utgiven av Svenska Röda Korset
Redaktörer: Herman Johansson, Emma Öholm, Kristina Lindvall
Layout: Helene Heed, Heed & Heed AB
Omslagsbild: Bezav Mahmod/Försvarsmakten
Upplaga: 150 ex
Tryck: Billes Tryckeri AB
ISSN 2003-1076

Artiklar i denna årsbok som författas av andra än Svenska Röda Korset återger författarnas åsikter och inte nödvändigtvis Svenska Röda Korsets.

Foto: Daniel Nylander

4

Innehållsförteckning

Introduktion

2025 med fokus på den
humanitära rätten 4

*Ulrika Modéer, generalsekreterare,
Svenska Röda Korset*

Röda Korsets sju grundprinciper 7

Svensk praxis 2025

Sammanställning av svensk praxis 2025 9

Särskilt om svenska domar 2025 19

Sammanställning av svenska domar 30

Artiklar

Internationella brottmålsdomstolen
– ett perspektiv från insidan 34

*Karin Sigstedt, senior åklagare,
Internationella brottmålsdomstolen*

Den internationella humanitära
rätten och fred 41

*Intervju med Emma Öholm, folkrättsjurist,
Svenska Röda Korset*

Lästips 47

Engagera dig 49

Foto: Per Carlsson

19

Foto: ICRC/ Sarah Dowling

34

Foto: Ricardo Montalvo Gaviria

41

Foto: Mahmoud Omar

47

Introduktion

2025 med fokus på den humanitära rätten

Ulrika Modéer,
generalsekreterare, Svenska Röda Korset

Foto: Daniel Wallinder

Generalsekreterare
Ulrika Modéer med
hjälparbetare på besök i
Ukraina.

Det är omöjligt att ge ut en årsbok i humanitär rätt för året 2025 utan att tankarna går till pågående konflikter. Världen har fortsatt präglas av konflikter som allvarligt prövar respekten för krigets lagar. Jag vill börja med att vara tydlig på den punkten, det är respekten för reglerna som brister, inte reglerna i sig. I en tid då det internationella regelverket utmanas finns det en påtaglig risk för dubbla måttstockar i synen på krigets lagar. När regler tillämpas selek-

tivt förlorar de sin kraft. Därför måste Sverige och EU konsekvent stå fast vid att den humanitära rättens förpliktelser gäller lika för alla. När den humanitära rätten följs räddar den liv, återförenar familjer och bidrar till försoning.

När vi ser att de humanitära behoven ökar och att humanitär nödhjälp fortsätter vara under attack så bryter det mot regler som alla världens stater enats om. Humanitär hjälp åtnjuter särskilt skydd enligt krigets lagar och får aldrig

attackeras. Trots detta omkom under 2025 fler än 320 hjälparbetare i 23 länder.¹ I ljuset av detta känns både syftet med denna årsbok om att sprida kunskap om krigets lagar, och temat för denna årsbok – *fred* – viktigare än någonsin.

Efter två år av krig meddelade parterna i konflikten i Gaza 2025 att de enats om en fredsplan. Trots vapenvilan är situationen i Gaza fortsatt mycket allvarlig. På fältsjukhusen behandlas dagligen krigsskador och på grund av brist på rent vatten och sanitet sprids polio och andra sjukdomar. Röda Korsets arbete på plats är därför långt ifrån över, vilket belyser att vårt motto – *först på plats, alltid kvar* – inte är tomma ord. Vår rörelse finns över hela världen och bistår i krig och fred.

Tidvis har priset för vårt arbete varit mycket högt. Den 23 mars 2025 dödades åtta av våra kollegor från Palestinska Röda Halvmånen under ett uppdrag i Gaza.² Vi sörjer deras bortgång och fördömer starkt detta anfall mot hjälparbetare. De var på plats för att hjälpa skadade människor och i ljuset av deras bortgång är det särskilt viktigt att vi uppmärksammar alla staters skyldighet att enligt krigets lagar säkerställa hjälparbetares säkerhet.

Ett av Röda Korsets centrala upp-

drag är att sprida kunskap om den humanitära rätten. Att samhället har en grundläggande förståelse om krigets lagar i fredstid är en förutsättning för att lagarna ska respekteras under krig. Med hänsyn till detta uppdrag arrangerade vi under 2025, tillsammans med Försvarshögskolan, första upplagan av Nordic symposium on the Law of Armed Conflict. Beslutet att årligen arrangera denna konferens fattades 2024 av samtliga nordiska stater och rödakorsföreningarna i Norden.³ Symposiet utgjorde ett viktigt steg och visade att intresset för krigets lagar är stort i Sverige. Detta har också speglats i Röda Korsets verksamhet i övrigt under året. Vi utbildar kontinuerligt myndighetspersonal, universitetsstudenter och allmänheten om den humanitära rätten. Vi har en växande skara frivilliga folkrättsinformatörer och våra folkrättsrådgivare har expertis på området. Det är angeläget för allt fler i samhället att ha en grundläggande förståelse för krigets lagar och varför de spelar roll. Vi är därför glada att se det breda intresset som finns och hoppas att årsboken blir ytterligare ett steg i denna informationsspridning.

Under det gångna året har många människor ifrågasatt Röda Korsets arbete.⁴ Varför vi inte tar ställning i väpnade

-
- 1 Svenska Röda Korset: Vårt bidrag till kris- och katastrofinsatser internationellt 2025, <https://rednet.roda.korset.se/nyheter/vart-bidrag-till-kris--och-katastrofinsatser-internationellt-2025> (hämtad 2026-03-02).
 - 2 Svenska Röda Korset: Vi sörjer åtta dödade kollegor i Gaza, <https://rednet.rodakorset.se/nyheter/vi-sorjer-atta-dodade-kollegor-i-gaza/> (hämtad 2026-03-13).
 - 3 International Committee of the Red Cross: Nordic pledge: Organizing and hosting a Rotating Nordic IHL/LOAC Symposium, <https://rcrcconference.org/pledge/nordic-pledge-organizing-and-hosting-a-rotating-nordic-ihl-loac-symposium/> (hämtad 2023-04-01).
 - 4 Ukrainas attack mot Röda Korset: ”En skam”, <https://www.dagensps.se/varlden/ukrainas-attack-mot-roda-korset-en-skam> (hämtad 2026-03-28).

konflikter och varför vi inte fördömer enskilda staters handlande är inte nya, men ständigt aktuella frågor. Att sådana frågor ställs är för mig mycket viktigt. Det driver vår verksamhet framåt och ger oss möjligheten att belysa våra sju grundprinciper – humanitet, opartiskhet, neutralitet, självständighet, frivillighet, enhet och universalitet. I över 60 år har dessa grundprinciper väglett vårt arbete och kommer så att fortsätta göra. I en värld präglad av krig och konflikt finns ett behov av människor som arbetar för att lindra mänskligt lidande, oavsett vart konflikten uppstår och oavsett vem som drabbas. Denna inställning är dessutom en förutsättning för att vi ska kunna nå de mest utsatta på alla sidor i konflikter.

En fråga som tyvärr blivit aktuell under 2025 är huruvida Sverige ska lämna det så kallade Ottawafördraget. Fördraget förbjuder användningen av personminor. Dessa minor skiljer inte på civila och stridande samt orsakar ett stort lidande för lokalbefolkningen långt efter att striderna upphört. Röda Korset ser därför förbudet i Ottawakonventionen som en viktig del av krigets lagar och vi har under året samarbetat både internationellt och nationellt för att Sverige ska hålla fast vid sina åtaganden under fördraget.

I skrivande stund, maj 2026, är det naturligt att känna sig orolig för framtiden och att bli frustrerad över världens många humanitära kriser. I sådana stunder är det viktigt att påminna sig själv om allt arbete som dagligen görs för fred

och humanitet. En del av detta arbete har vi glädjen att lyfta i denna årsbok. I en artikel av Karin Sigstedt, åklagare vid internationella brottmålsdomstolen, får du en inblick i den viktiga roll domstolens arbete spelar för att ge utsatta människor upprättelse långt efter konflikter upphört. I en artikel hittar du även en intervju med Emma Öholm, folkrättsjurist vid Svenska Röda Korset, där du får en djupare förståelse kring sambandet mellan fred och den humanitära rätten. Som vanligt hittar du även information om hur den humanitära rätten påverkat svensk praxis, både i form av uttalanden och domar.

Vi hoppas att denna årsbok kan ge läsaren fler perspektiv på den humanitära rätten och belysa dess betydelse för människor som drabbas av krig, både under och efter konflikter. I vår gemensamma strävan efter fred är det centralt att komma ihåg att efterlevnad av de regler som gäller för krig bygger på humanitet. En humanitet som behövs även i fredstid. Vi vill rikta ett stort tack och uttrycka vår tacksamhet till alla de som bidragit till årsboken och hoppas att du som läsare vill sprida kunskapen vidare. Tillsammans stärker vi respekten för den humanitära rätten och bidrar till en mer fredlig värld.

Stockholm den 19 maj 2026.

Ulrika Modéer

Generalsekreterare, Svenska Röda Korset

Röda Korsets grundprinciper

HUMANITET

Allt Röda Korset gör syftar till att förhindra och lindra mänskligt lidande var det än uppstår och vem det än drabbar.

OPARTISKHET

Röda Korset diskriminerar inte. Vi hjälper alla som behöver vår hjälp oavsett vem du är.

NEUTRALITET

För att bevara allas förtroende och garantera säkert tillträde väljer inte Röda Korset sida i fientligheter.

SJÄLVSTÄNDIGHET

Röda Korset är självständigt men har en stödjande roll till staten inom det humanitära området.

FRIVILLIGHET

Röda Korset är en rörelse som bygger på frivillighet. Att engagera sig i Röda Korset är frivilligt och att ta emot hjälp från Röda Korset är också frivilligt.

ENHET

Det får endast finnas en nationell rödakors- eller rödahalvmåneförening i varje land. Den är öppen för alla och dess humanitära verksamhet ska omfatta hela landet.

UNIVERSALITET

Tillsammans bildar de nationella rödakors- och rödahalvmåneföreningarna världens största humanitära rörelse.

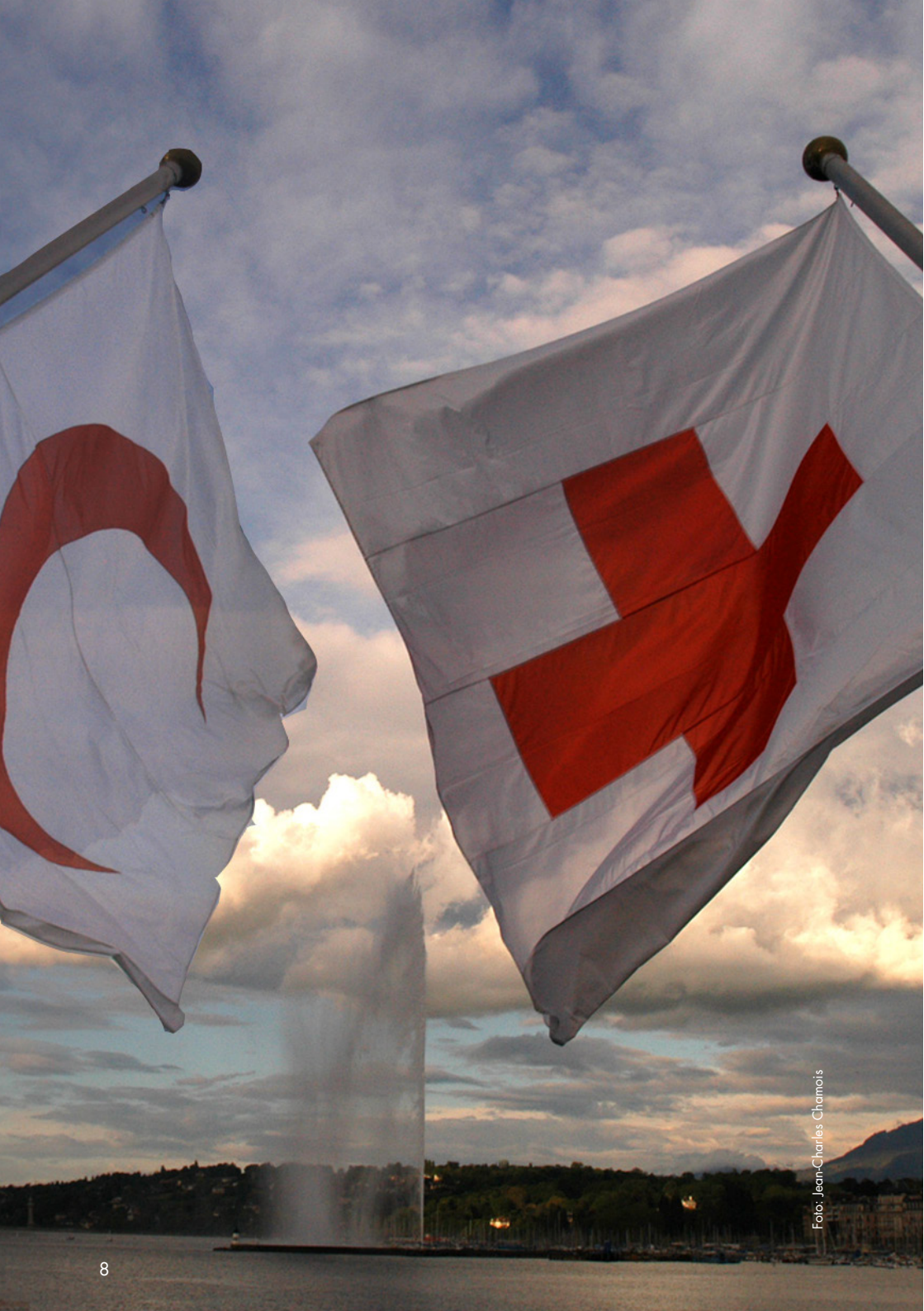

Foto: Jean-Charles Chamouis

Sammanställning av svenska uttalanden

William Löfgren,
Svenska Röda Korset

Internationella rödakorskommittén (ICRC) sammanställer årligen stater humanitärrettsliga praxis, det vill säga hur stater agerar och uttalar sig om den internationella humanitära rätten. Detta underlag används och analyseras sedan i syfte att hitta gemensamma övertygelser om vad som utgör gällande rätt och bidrar på så vis till utvecklingen av den internationella humanitära sedvanerätten. Uppdraget att årligen samla in svensk praxis har sedan 2009 utförts av Svenska Röda Korset.

Den svenska statspraxisen har under år 2025 bestått av framför allt uttalanden i diverse internationella forum, samt nationellt genom interpellationer och ministrars svar på skriftliga frågor. 2025 skedde en ökad frekvens av uttalanden kopplat till den internationella humanitära rätten och totalt har Sverige gjort flera hundra officiella, direkt relevanta, uttalanden

under året, vilket ger en god lägesbild över Sveriges ståndpunkt och uppfattning. Nedan följer en sammanställning av huvuddragen. I huvudsak har uttalandena avsett att internationell humanitär rätt ska respekteras och upprätthållas, att civila personer och objekt, inklusive sjukvårdare, sjukhus, humanitära hjälparbetare, journalister med mera ska skyddas samt att stater måste tillåta humanitär hjälp att nå civilbefolkningen. I mångt och mycket motsvarar uttalandena 2025 innehållsmässigt vad som även sagts tidigare år. I vissa delar kan dock skönjas en något skarpare ton, särskilt på området kopplat till tvångsförflyttning av civila, svält som stridsmedel samt humanitärt tillträde.

Den internationella humanitära rätten måste upprätthållas och respekteras
Varje part till en konflikt måste följa

den internationella humanitära rätten och alla stater måste använda sitt inflytande i möjligaste mån för att stoppa överträdelser (regel 139). Även stater som inte direkt är del av konflikten får vare sig uppmantra eller främja att överträdelser begås (regel 144).⁵ Till detta tillkommer även ytterligare skyldigheter om att exempelvis utreda och åtala misstänkta krigsförbrytelser (regel 158) och, så långt som möjligt, samarbeta för utredandet och åtalandet av misstänkta krigsförbrytare (regel 161).⁶

”Respekten för folkrätten inklusive den internationella humanitära rätten måste säkerställas, av alla parter.”

Utrikesminister Maria Malmer Stenergard, svar på interpellation 2024/25:732 av Lorena Delgado Varas (V), 21 augusti 2025 samt bilaga 2 till protokoll 2024/25:42 för Riksdagens utrikesutskotts sammanträde 22 augusti 2025.⁷

”Alla parter har en skyldighet att utreda överträdelser av den internationella humanitära rätten och ställa ansvariga till svars. Denna skyldighet är en del av den internationella humanitära rätten, vilken regeringen genomgående har uppmanat alla parter att respektera.”

Utrikesminister Maria Malmer Stenergard, svar på interpellation 2024/25:683 av Jakob Risberg (MP), 3 juni 2025 samt Utrikesminister Maria Malmer Stenergard, svar på interpellation 2024/25:701 av Håkan Svenneling (V) & interpellation 2024/25:703 av Daniel Vencu Velasquez Castro (S), 9 juni 2025.⁸

Uttalandena är i stort identiska med tidigare år och det har varit ett återkommande tema i svenska uttalanden att belysa vikten av att krigets lagar följs. Det som däremot kan skilja mellan åren är i stället i vilka situationer och på vilka sätt Sverige uttalar sig, eftersom en erinran till parter att följa krigets lagar även skickar en signal

- 5 Detta brukar inom juridiken kallas för att säkerställandet av respekt för internationell humanitär rätt är en erga omnes-förpliktelse.
- 6 Se härom även sedvanerättsregel 157 om universell jurisdiktion samt åtalsskyldigheter som följer av särskilda åtaganden. Exempelvis artikel 5 konventionen mot tortyr, artikel 10 konventionen om säkerheten för FN-personal, artikel 16 konventionen för skydd av kulturgendomen, och så vidare.
- 7 Mycket liknande uttalanden har även gjorts av utrikesministern i bland annat interpellation 2024/25:257 & 2024/25:275 och svar på skriftlig fråga 2024/25:828, samt vid ett dussintal ytterligare tillfällen i olika former och sammanhang.
- 8 Se även mycket snarlika uttalanden av utrikesministern, se exempelvis svar på fråga 2024/25:828 & 2024/25:991 samt Riksdagens protokoll 2024/25:104 torsdagen den 24 april.

om att Sverige är av uppfattningen att allt i konflikten inte sker rättsenligt – samtidigt som Sverige undviker att konkretisera vem och vad som den oagliga aktiviteten avser.

Skyldighet att skydda civila personer och objekt samt vissa särskilda grupper/ objekt

Anfall får inte riktas mot civila personer och objekt (reglerna 1 & 7).⁹ Att civila inte får vara en måltavla utesluter dock dessvärre inte att civila kan komma att skadas eller till och med dödas under krig. Men den internationella humanitära rättens syfte är inte att helt hindra väpnade konflikter eller dess direkta följder utan snarare att göra kriget så humana som möjligt. Därför måste alltid proportionalitets- och försiktighetsprincipen iaktas vid planering och genomförande av militära operationer. Alla praktiskt möjliga försiktighetsåtgärder ska vidtas för att undvika och minimera oavsiktliga skador på civila (regel 15).¹⁰ Vidare

är det förbjudet att inleda ett anfall som kan förväntas medföra icke-proportionella skador jämfört med den förväntade militära fördelen (regel 14).¹¹ Varje part ska vidare göra sitt yttersta för att säkerställa att det som anfalls är militära mål (regel 16) samt att kartlägga och bedöma i vilken grad oavsiktlig skada på civila kan förväntas (regel 18).¹² Även om skada på civila i mångt och mycket är ofrånkomligt i krig, kan mycket lidande undvikas om reglerna följs.

Bland civila finns vissa kategorier som åtnjuter ett särskilt skydd, exempelvis medicinsk och religiös personal, hjälppersonal, journalister, barn med flera (reglerna 25, 27, 29, 30, 31, 34 med mera). Detsamma gäller objekt som hör samman med dessa uppräknade skyddskategorier, exempelvis sjukhus och humanitära resurser (reglerna 28 & 32) Även exempelvis objekt nödvändiga för civilbefolkningens överlevnad (regel 54),¹³ anläggningar och installationer innehållandes farliga krafter: kärnkraftverk, dammar med

9 Se även exempelvis reglerna 4–6 & 8–10 som definierar begreppen och utvecklar om skyddet.

10 Detta inkluderar även bl.a. valet av stridsmedel, stridsmetod och måltavla (reglerna 17 & 21).

11 Detta inbegriper även att avbryta pågående anfall om sådan risk upptäcks (regel 19).

12 I detta sammanhang kan även följande uttalande belysas: "Second, while we recognize the potential of new technologies for peace and security, the proliferation of autonomous and artificial intelligence enabled weapons systems in conflict isn't without risks and challenges. Such systems require human judgment and control in the use of force. The use of such systems must be in full compliance with international humanitarian law." (Gemensamt nordiskt uttalande vid FN:s säkerhetsråds öppna debatt om skyddet för civila i väpnad konflikt). Fritt översatt: För det andra, vi ser förvisso den potential som ny teknik har för fred och säkerhet, med spridningen av autonoma och artificiell intelligens-baserade vapensystem i konflikter är inte utan risker och utmaningar. Sådana system kräver mänskligt omdöme och kontroll vid våldsanvändning. Användningen av dessa system måste ske i full överensstämmelse med internationell humanitär rätt.

13 Det är även exempelvis förbjudet att använda utsvaltning som stridsmetod (regel 53).

mera (regel 42) och kulturegendom (regel 38–41) måste skyddas särskilt. Detta inbegriper även ett starkt huvudsakligt förbud mot att använda dessa objekt för militära ändamål.¹⁴

” Jag vill också betona skyldigheten att skydda civila och civil infrastruktur, inklusive skolor och sjukhus, i enlighet med internationell humanitär rätt. Medicinsk personal och sjuktransporter åtnjuter ett särskilt skydd enligt den internationella humanitära rätten och måste skyddas. Sjukhus får inte användas för att skydda militära mål från anfall. [...] Regeringen fördömer kraftfullt attacker mot hjälppersonal och fortsätter att upprepa att humanitär personal, inklusive FN-personal, ska skyddas och respekteras.”

Utrikesminister Maria Malmer Stenergard, svar på fråga 2024/25:991 av Jacob Risberg, 9 april 2025

“ *Safe water and sanitation are essential for civilian survival and should never become targets of armed attacks. International humanitarian law protects water infrastructures and natural water reserves as civilian objects. Furthermore, water is recognized as indispensable to the survival of the civilian population, granting it enhanced protection under IHL.*

Water should never be weaponized or used as a means of warfare. Denying the civilian population access to water is a collective punishment and a war crime. Attacks on dams and dykes are prohibited, given the devastating effects on civilians when such installations are damaged or destroyed.”

Uttalande av Finland å de nordiska ländernas vägnar vid FN:s säkerhetsråds Arria Formula möte om skyddet för vatten i väpnade konflikter, 23 maj 2025

¹⁴ Se härom exempelvis reglerna 22–24, 39, 59 & 97.

“While every unlawful killing profoundly impacts the victim’s family, there are some situations, such as armed conflict, that merit special attention. In several ongoing conflicts, we see how the targeting of civilians and civilian objects, indiscriminate attacks, attacks against persons who are hors de combat, the use of human shields, and the failure to apply the principles of precaution, proportionality and distinction, are becoming increasingly common. This is a profoundly dangerous development.

You [sic!] report offers a welcome reminder about the unlawfulness of such practices and that the duty to investigate such killings always apply [sic!], including during armed conflict. The rights of the families of those killed must be respected. They have among others a right to obtain information about the deaths of their loved ones, to receive their remains and to seek redress.”

Uttalande av H.E. Magnus Hellgren, chef för Sveriges ständiga representation vid de internationella organisationerna i Genève, 59th session of the HRC - item 3 - ID with with the SR on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions, 18 juni 2025

Uttalandena motsvarar i stort vad Sverige särskilt lyft de senaste åren. Sverige har genomgående betonat vikten av att skydda civila personer och objekt, sjukvårdare och sjukhus, journalister, humanitär hjälppersonal och deras material. En liten diskrepans går att skönja vad gäller civila objekt. 2024 gjordes en hel del uttalanden och fördömanden av attacker mot kritisk infrastruktur såsom industri-, hamn- och energiinfrastruktur, medan 2025 har präglats av uttalanden av mer generell karaktär där attacker mot civil infrastruktur som sådan fördömts eller skyddet därav erinrats om. Det är oklart huruvida dessa uttalanden bygger på en vilja att uttrycka sig i mer generella termer, att det förekommit färre attacker där det bedömts krävas ett särskilt uppmärksammande av specificerad karaktär eller på grund av något annat skäl. Oavsett vad kan denna skillnad mot tidigare år knappast tolkas som någon förskjutning i Sveriges position om vad som är otillåtet – endast en skillnad i retorik och kommunikationsstrategi.

Humanitärt tillträde och skydd för humanitär personal

”[Parters] agerande på ockuperat område måste ske i enlighet med den internationella humanitära rätten. Det åligger även [parter] som ockupationsmakt att sörja för befolkningens humanitära behov. Om försörjningen är otillräcklig ska ockupationsmakten tillse att tillträde ges för hjälp från annat håll.”

Bistånds- och utrikeshandelsminister Benjamin Dousa, svar på interpellation 2024/25:411 av Lotta Johnsson Fornarve (V), 21 mars 2025

”Sverige har gång på gång i våra samtal med [parter] lyft vikten av att säkerställa det humanitära tillträdet så att några av världens mest utsatta människor kan få tillgång till mat, vatten och medicin. Detta i enlighet med [parters] skyldigheter enligt internationell humanitär rätt. Humanitärt bistånd måste följa de humanitära principerna och får aldrig användas som politiskt eller militärt påtryckningsmedel.”

Bistånds- och utrikeshandelsminister Benjamin Dousa, svar på fråga 2024/25:1157 av Olle Thorell (S), 21 maj 2025

Som tidigare nämnts finns ett särskilt skydd för bland annat humanitär hjälp-personal, de objekt som används för humanitära hjälpinsatser samt objekt som är nödvändiga för civilbefolkningens överlevnad. Dessa regler utgör gemensamt en stor del av grunden för att se till att civilbefolkningens mest grundläggande behov kan tillgodoses under ordnade och skyddade former. Men detta är inte i sig tillräckligt enligt kraven på att personer och objekt ska skyddas och respekteras. Det krävs även att hjälpen kan nå fram genom att förnödenheter och hjälp-personal tillåts rörelsefrihet samt snabb och fri passage till behövande civila. Parter till konflikten har därför, med förbehåll för rätten till kontroll, en skyldighet att tillåta – men också underlätta – snabb och fri passage för sådan humanitär hjälp till behövande civila som är av opartisk natur och inte medför någon otillbörlig åtskillnad. Parterna ska även garantera godkänd humanitär hjälp-personal den rörelsefrihet som är nödvändig för att de ska kunna utföra sina uppgifter adekvat (regel 55, 56).¹⁵ Rent formellt krävs för att en humanitär organisation ska kunna arbeta att samtycke från berörd part föreligger. Ett sådant samtycke får dock inte nekas på godtycklig eller diskriminerande grund. Parter är exempelvis förpliktade att ge sitt samtycke ifall civilbefolkningen riskerar att annars utsättas för svält – vilket påminner starkt om regel 53 (förbudet mot att använda svält som stridsmetod).¹⁶

15 Rörelsefriheten får visserligen i vissa situationer tillfälligt begränsas, men endast men hänsyn till tvingande militär nödvändighet.

16 ICRC, (2005) Customary International Humanitarian Law, vol. 1 s. 197.

”Att blockera mat och annat bistånd till civila är helt oför-svarligt. Att använda utsvältning av civila som en stridsmetod utgör en krigsförbrytelse. [...] Civila, hjälparbetare och sjuk-vårdspersonal måste skyddas och respekteras. FN och andra humanitära aktörer måste få ar-beta säkert, oberoende och opar-tiskt för att rädda liv och minska mänskligt lidande.”

Bistandsminister Benjamin Dousa, svar på fråga 2024/25:1227 av Rasmus Giertz (SD), 11 juni 2025

Under det gångna året har Sverige uttalat sig ett tiotal gånger om utsvältningens metodens olaglighet. Denna utveckling är ny jämfört med tidigare år. Sannolikt beror detta på förändringar i omvärlden som gjort att Sverige fått anledning att uttala sig om det. Uttalandena om skyddet för humanitära resurser tilltog även de i skärpa under 2025.

Tvångsförflyttning av civila

Tvångsförflyttning eller deportation av hela eller delar av civilbefolkningen på ockuperat område är enligt regel 129 förbjudet annat än när det krävs för de

civila säkerhet eller tvingande militära skäl (exempelvis icke-diskriminerande evakuering ur stridsområdet).¹⁷ Har personer tvingats på flykt finns dessutom ytterligare ett skyddsnät för dessa personer. Alla parter ska vidta alla åtgärder som är möjliga för att se till att de förflyttade civila mottas på ett tillfredsställande sätt vad in-kvartering, hälsovård, säkerhet, kost och hygien anbelangar samt tillse att medlemmar av samma familj inte åtskiljs eller deras äganderätt våldförs på. Även rätten till att frivilligt och i säkerhet återvända till deras tidigare hem måste tillgodoses när skälen för tvångsförflyttningen upphört vara aktuella (regel 131–133).

”Vi är bestörta över läget i de tillfälligt ockuperade områdena. Över tvångsförflyttningarna och de lagstridiga deportationerna av barn. Och av tortyren och avrättningarna av krigsfångar – några av de många grova kränkningarna.”

Utrikesminister Maria Malmer Stenergard, Rådet för mänskliga rättigheter, 60:e sessionen, 19 september 2025

¹⁷ Se härom exempelvis skyldighet att i möjligaste mån förflytta civila personer och objekt under partens kontroll från närheten av militära mål (regel 24) – samtidigt som det förstås även finns regler om var militära mål får placeras (exempelvis reglerna 22–23 & 97) och därmed hindrar att parten själv skapar förutsättningarna för evakuering, något som annars skulle kunna utnyttjas.

”*Illegal deportation och tvångsförflyttning av civila utgör krigsförbrytelser, och kan även utgöra brott mot mänskligheten.*”

Utrikesminister Maria Malmer Stenergard, svar på fråga 2024/25:1294 av Carina Ödebrink (S), 22 juli 2025

”*Justice will prevail. We are firmly committed to ensuring full accountability for the countless crimes and human rights violations. The children unlawfully taken from their families must return home. Those arbitrarily detained must be released. [...] [I]ndependent reports have documented large-scale violations of international humanitarian law and human rights law. These include extrajudicial killings, arbitrary arrests, torture, unlawful deportations and forcible transfer of children, enforced disappearances, forced mobilization. Accountability is key for justice to the victims and a deterrent against future violations.*”

Tal av utrikesminister Maria Malmer Stenergard vid FN:s generalförsamling i New York, 24 september 2025

Stridsmedel och stridsmetod

Utöver regler kopplat till vilka handlingar som är tillåtna och ej finns även regler om vilka typer av stridsmedel som får användas och när (regel 70–86). Exempelvis är användandet av såväl gift, laservapen, biologiska vapen, expanderande kulor samt kemiska vapen (inklusive kemiska kravallbekämpningsstridsmedel [tårgas]) förbjudet.

”*As stated by the Director-General, the use of riot control agents as a method of warfare is tantamount to chemical weapons use, since it is explicitly prohibited in the Convention. The use of chemical weapons anywhere, at any time, by anyone, under any circumstances, is unacceptable and unlawful, and it will now be important to move forward from confirmation of use to attribution and accountability.*”

Uttalande av H.E. Ambassadör Johannes Oljelund & Dominika Brott, Sveriges ambassad i Haag, 108-109th Session of the Executive Council of the OPCW, 4-8 mars & 7-11 juli 2025

Snarlika uttalanden har även gjorts tidigare år. Skillnaden är dock den att det 2025 skett med större frekvens och intensitet samt kopplat till fler konflikter runt om i världen än tidigare.¹⁸

Reglerna kompletteras i sin tur av att användningen av flera andra vapen är starkt begränsad enligt sedvanerätten, exempelvis exploderande ammunition, brandvapen och personminor.

¹⁸ Detta gäller även kopplat till regel 130 som förbjuder att stater förflyttar delar av sin egen civilbefolkning till ett ockuperat område.

Icke att förglömma är dock att olika vapensystem även träffas av andra regelverk än den oskrivna sedvanerätten – exempelvis konventionen mot användning, lagring, produktion och överföring av truppminor samt dess förstöring (så kallade Ottawakonventionen).

”Sverige är statspart till Ottawakonventionen som trädde i kraft 1999. Ottawakonventionen tillkom på grund av truppminors inhumana konsekvenser. Eftersom minorerna utlöses automatiskt vid beröring kan de döda eller skada civila. Det är inte heller ovanligt att minerade områden förblir oröjda efter en väpnad konflikt. Minorerna kan då utlösas långt efter att dess militära nytta upphört. [...] Det tål att erinras att den internationella humanitära rätten gäller vid användning av truppminor, även för de länder som inte är parter till konventionen. Sverige står bakom Ottawakonventionen.”

Utrikesminister Maria Malmer Stenergård, svar på fråga 2024/25:1102 av Björn Söder, 7 maj 2025

VAD ÄR SEDVANERÄTT?

Sedvanerätt är regler som gäller även om inga formella avtal, traktat eller konventioner skrivits under. Reglerna har vuxit fram genom att stater kollektivt har agerat på ett visst sätt under lång tid och att staterna själva sett det som regler de har att följa. Det brukar sägas att det finns en förväntan att stater ska agera på ett visst sätt och en gemensam rättsövertygelse (så kallade opinio juris). Sedvanerätten är viktig eftersom alla stater, men även väpnade grupper, har att följa den. Även länder som exempelvis inte skrivit på en viss Genèvekonvention är likväl skyldiga att leva upp till de regler som utgör sedvanerätten – som i stort har sin utgångspunkt och överensstämmer med konventionerna.

ICRC:S SEDVANERÄTTSSTUDIE

Internationella rödakorskommitténs sedvanerättsstudie från 2005 är en omfattande genomgång av vilka regler inom krigets lagar som anses vara sedvanerätt. Studien innehåller 161 regler som gäller för alla parter i en väpnad konflikt, även om de inte har skrivit under några särskilda avtal. Sedvanerättsstudiens omfattning och det mycket gedigna bakomliggande arbetet har gjort att den ofta används som ett tungt argument och stöd i tolkningen och tillämpningen av den internationella humanitära sedvanerätten.

Matosäkerhet i Nigeria.

Foto: Adesegun Adeokun

Foto: Per Carlsson

Svea Hovrätt.

Särskilt om svenska domar 2025

William Löfgren,
Svenska Röda Korset

Internationell straffrätt behandlar några av de allra grövsta och allvarligaste brott, nämligen folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och aggressionsbrott. Brotten regleras i Romstadgan och personer som bryter mot dem kan åtalas och ställas till ansvar inför nationella domstolar,

Internationella brottmålsdomstolen (ICC) eller särskilda internationella domstolar och tribunaler. I Sverige har ett tjugotal fall prövats, det första år 2006. Under 2025 var två brottmål rörande krigsbrott uppe till prövning. Det första gällde grova krigsförbrytelser och terroristbrott medan det andra

gällde grova krigsförbrytelser, folkmord samt brott mot mänskligheten.¹⁹

I båda fallen var de tilltalade redan sedan tidigare dömda för brott. I det första fallet avtjänar den tilltalade ett 30-årigt fängelsestraff respektive livstids fängelsestraff i Frankrike och Belgien för inblandning i terrordåden i Paris och Bryssel 2015 och 2016. I det andra fallet avtjänas sedan 2022 ett sexårigt fängelsestraff i Sverige för grovt folkrättsbrott under perioden 2013–2014 och grov krigsförbrytelse åren 2014–2016, för att ha underlåtit att hindra en av sina söner från att lämna hemmet och ansluta till IS som barnsoldat. Detta kan läsas om i Svenska Röda Korsets årsbok från 2022 där Stockholms tingsrätts dom i mål nr B 20218–20 behandlas.

Stockholms tingsrätt dom den 31 juli 2025 i mål B 3980-24 & Svea hovrätts dom den 29 oktober 2025 i mål B 12056-25

2025-07-31 & 2025-10-29

Osama Krayem

Bakgrund

Den jordanske piloten Muath al-Kasasbeh befann sig på flyguppdrag inom ramen för samarbetet i den globala koalitionen mot Islamska staten (IS) då han blev nedskjuten och tillfångatagen den 24 december 2014. Sex veckor senare publicerade IS en film som visade hur han avrättades genom att spärras in i en metallbur och antändas levande. I detta mål stod den tilltalade (Osama Krayem) åtalad för att, tillsammans och i samförstånd med andra personer tillhörande IS, ha genomfört avrättningen samt varit medveten om att gärningen filmats för att spridas. Åklagaren yrkade att den tilltalade skulle dömas för grov krigsförbrytelse samt terroristbrott. Detta är det första målet i svensk historia där någon åtalats för både terroristbrott och brott enligt Lag (2014:406) om

19 Utöver dessa kan nämnas ett fall i migrationsdomstolen (mål nr UM 1693-25) gällde flyktingstatus och utvisning där domstolen hade att bedöma huruvida flyktigstatusförklaringen skulle återkallas till följd av uppgifter som ger synnerlig anledning att anta att personen i fråga begått krigsförbrytelse – vilket följer av 4 kap. 2 b § första stycke 1 utlänningslagen. Här fann domstolen att personen haft ett sådant individuellt ansvar i de brott som påstås begåtts som krävs och att inga ansvarsbefriande grunder förelåg. Domen överklagades och Migrationsöverdomstolen har genom beslut i mål nr UM 7293-25 meddelat prövningstillstånd i frågan. Det kan därför finnas anledning att återkomma till detta mål i nästa årsbok.

straff för vissa internationella brott.²⁰ Nedan redovisas gärningsmomenten som är särskilt kopplade till framför allt den senare delen.

Rättsfrågor

I domskälen lades särskilt fokus vid uppsåtsfrågan, medgärningsmannaskapet och konkurrensfrågor. Domstolen fick även anledning att i vissa delar djupare behandla komplexa frågeställningar kopplat till hur tidigare brottslighet ska beaktas. En redogörelse i denna sista del faller dock utanför ramen för denna årsbok.

Domskäl och domslut

Tingsrätten fann det visat att Muath al-Kasabeh, genom fångenskapen var försatt ur stridbart skick och därmed en särskilt skyddad person enligt Fjärde Genèvekonventionen, samt att han tillfångatogs och avrättades. Vidare konstaterade tingsrätten att en internationell väpnad konflikt förelåg och att gärningen som påstods skett hade samband med den väpnade konflikten. Båda dessa förhållanden är förutsättningar för att kunna döma för krigsförbrytelse.

Det var enligt tingsrätten också styrkt att Osama Krayem i augusti

2014 reste från Sverige till Syrien för att ansluta sig till IS elitstyrka Liwa al-Sadiq, samt att han befann sig uniformerad och beväpnad på avrättningsplatsen och lät sig filmas. Trots att det inte var Osama Krayem som tände elden och därmed inte direkt orsakade Muath al-Kasabehs död så ansåg tingsrätten att han genom sitt agerande bidragit till hans död och därmed kan betraktas som gärningsperson. Detta medgärningsmannaskap har enligt tingsrätten bestått i att uppsåtligt, gemensamt med andra, vaktat piloten före och under avrättningen samt fört honom till buren där avrättningen genomfördes. Uppsåt har även förelegat i förhållande till de andra nödvändiga momenten kopplat till avrättningen.

Osama Krayem dömdes av tingsrätten för både terroristbrott och grov krigsförbrytelse till livstids fängelse samt till att betala skadestånd till målsägandena (Muath al-Kasabehs anhöriga) i målet.

Tingsrättens dom överklagades av Osama Krayem till Svea hovrätt. Han yrkade i första hand att hovrätten skulle meddela friande dom och avslå målsägandenas skadeståndsyrkanden, i andra hand en lindrad påföljd och

20 Då lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, i sin lydelse före 1 januari 2022.

skadeståndsskyldighet. Åklagaren och målsägandena motsatte sig att tingsrättens dom skulle ändras. Utredningen i hovrätten var i huvudsak densamma och hovrätten instämde i stort med tingsrättens bedömning. Hovrätten fastställde därför tingsrättens dom.

Efter den tilltalades överklagan beslutade Högsta domstolen den 3 december 2025 att inte meddela prövningstillstånd. Hovrättens avgörande står därmed fast.

**Stockholms tingsrätt dom
den 11 februari 2025 i mål
B 3210-23 & Svea hovrätts
dom den 11 november
2025 i mål B 2104-25**

2025-02-11 & 2025-11-11
Lina Ishaq

Bakgrund

Angreppet mot yazidierna

Den 3 augusti 2014 utsattes yazidiska byar i gränslandet mellan Syrien och Irak för en planerad och organiserad attack av Islamiska staten (IS).²¹ Hem, religiösa och kulturella platser och byggnader plundrades eller förstördes. Yazidiska män och äldre kvinnor tvingades konvertera eller avrättades framför ögonen på sina närstående. Kvinnor och flickor tillfångatogs,

förslavades och användes av IS som sexslavar. Pojkar och tvångskonverter sattes i arbetsläger eller tvingades bli barnsoldater. Även misshandel, tvångsarbete, påtvingad graviditet och abort, med mera, rapporterades. Barn skiljdes från sina mödrar och tvingades bevittna övergrepp mot dem. De utsattes även själva för våld, berövades rätten till utbildning, förvägrades sin egen religion, kultur och språk samt blev påtvingade en muslimsk uppfostran.

Den tilltalades inblandning

Den tilltalade, Lina Ishaq, flyttade 2013 till Syrien tillsammans med sina barn för att bosätta sig tillsammans med sin man, deras son och hennes mans andra fru. Både hennes man och två av deras söner stred för IS. Det gjorde även den man hon gifte om sig med efter den första makens död. Den tilltalade var kvar på olika platser i Syrien fram till 2019 då hon utvisades till Sverige.

Enligt åtalet hade den tilltalade någon gång mellan den 3 augusti 2014 och första kvartalet 2015, med insikt om de brott som IS begick, tagit emot och hållit fångna de nio målsägandena. Målsägandena, varav majoriteten var barn, ska av den tilltalade hållits inlåsta i bostaden (ibland förvisade till enbart sovrummet) under en period mellan alltifrån tjugo dagar till och

²¹ Domstolen redogör för att Yazidier är en huvudsakligen kurdiskspråkig etno-religiös minoritet historiskt knuten till gränslandet mellan Syrien och Irak med tusentalsårig historia och utan koppling till abrahamitisk tro. Konvertering till religionen är inte möjligt utan personer föds in i den genom att ha två yazidiska föräldrar. Uppskattningsvis finns mellan 200 000 och 1 000 000 yazidier världen över.

Foto: Ukrainian Red Cross

En hjälparbetare från Ukrainiska Röda Korsets på plats efter ett anfall mot byggnad.

med ungefär ett halvår. Där ska de ha behandlats som slavar, tvingats praktisera islam, recitera koranen, bära hijab eller niqab, förbjudits att tala sitt språk samt utöva sin religion och kultur.

Vidare gjorde åklagaren gällande att målsägande fysiskt misshandlats, hotats och ofredats, behövt se propagandafilmer där yazidier avrättas, tvingats till hushållssysslor och fått hålla till godo med ytterst lite mat och förnödenheter. Slutligen ska den tilltalade ha överlåtit målsägandena till

andra inom IS och därmed låtit frihetsberövandet och förslavningen – som inleddes i samband med en IS-attack mot Sinjarområdet – fortgå.

Rättsfrågor

Domstolen hade att utreda huruvida det var ställt bortom rimligt tvivel att de gärningar som åklagaren påstod faktiskt hade begåtts, och i sådana fall av just Lina Ishaq. Därutöver behövde domstolen utreda om nödvändigt uppsåt i de olika delarna förelagat, samt om

gärningarna rättsligt kan klassificeras på sådant sätt att den tilltalade kan dömas för folkmord, grov krigsförbrytelse och brott mot mänskligheten.

Målet är intressant av flera skäl. Åtalet för folkmord genom tvångsöverföring av barn till en annan grupp är en nyhet såväl nationellt som internationellt. Det är även första gången i svensk historia som någon blivit åtalad för brott mot mänskligheten.

I och med att det är första gången dessa frågor prövas finns det flera särskilt intressanta frågeställningar som domstolarna fick ta ställning till. Diskussioner fördes kring bland annat frågan om uppsåt till folkmord. Om överförandet av barn från en grupp kan ha ansetts syftat till att helt eller delvis förgöra gruppen som sådan. Vidare utvecklade domstolarna även kopplingen mellan begreppet ”slaveri” och rekvisiten svårt lidande, tortyr och annan omänsklig behandling.

Tingsrätten

Tingsrättens bedömning (Domskäl)

För att dömas för folkmord krävs bland annat att personen haft för avsikt att helt eller delvis förgöra en särskild grupp. Tingsrätten fann att yazidier är en religiös folkgrupp och civilbefolkning samt att IS hade en uttalad strategi gentemot den yazidiska befolkningen som innebar att den på olika sätt skulle förintas (såsom exempelvis genom mord, tvångsförflyttning, tvångskonvertering, förslavning, påtvingade graviditeter med mera). Ett

av angreppen var attacken 2014 och det efterföljande händelseförloppet som är aktuellt för detta mål. Tingsrätten ansåg att IS kan anses ha begått folkmord, brott mot mänskligheten och grova krigsförbrytelser mot den yazidiska befolkningen.

Efter närmare ett halvårs fängenskap och förslavning i IS våld blev de nio målsäganden i detta mål flyttade till Lina Ishaqs bostad där hon höll dem frihetsberövade, behandlade dem som slavar samt utsatte dem för diverse andra övergrepp. Allt under en period på upp till närmare fem månader. Samtliga av målsägandena blev där efter kvar i fångenskap en tid efter att de vidareförts från Lina Ishaqs bostad till andra inom IS.

Tingsrätten konstaterade i domskälen att den tilltalade delat IS förintelsesyfte och genom sitt handlande vidmakthållit målsägandenas tillstånd som frihetsberövade och förslavade, samt att hennes agerande utgjort en del av andra liknande gärningar som utförts med en gemensam bakomliggande strategi som syftade till att den yazidiska folkgruppen helt eller delvis skulle förintas. Gärningarna ingick också som en del i ett mönster av gärningar som sammantaget utgjorde ett omfattande och systematiskt angrepp gentemot den yazidiska civilbefolkningen.

Domslut

Tingsrätten fann det styrkt att den tilltalade begick folkmord genom att utsätta målsägandena för svårt lidande

och genom att med tvång ha fört över barn från den yazidiska folkgruppen till den grupp som sympatiserade med IS. Vidare gjorde den tilltalade sig skyldig till brott mot mänskligheten genom att utsätta målsägandena för svårt lidande och genom omänsklig behandling samt slaveri, frihetsberövande och förföljelse. Slutligen ansågs den tilltalade ha begått grov krigsförbrytelse genom att utsätta målsägandena för svårt lidande, förödmjukelse och nedsättande behandling som varit ägnad att allvarligt kränka deras personliga värdighet.

Samtliga brott döms i konkurrens – vilket innebär att den tilltalade döms för såväl folkmord, brott mot mänskligheten och grov krigsförbrytelse, trots att brotten till viss del överlappar varandra och att samma gärningar därmed faller inom mer än ett av brotten. Överlappningen i den samlade

de brottsligheten beaktas i stället vid bedömningen av straffvärdet, alltså hur långt fängelsestraff som utdöms. I denna bedömning ska även den tidigare brottsligheten (se årsboken från 2022) och det faktum att den tilltalade suttit häktad med restriktioner vägas in. Tingsrätten kom fram till att det samlade straffvärdet för all brottslighet – inräknat tidigare brottslighet samt häktetestiden – var 18 års fängelse. Sex av dessa år har redan avtjänats sedan tidigare. Straffet bestämdes därför till 12 års fängelse och 150 000 kr i skadestånd till vardera målsägande.

Hovrätten

Både åklagaren och den tilltalade överklagade tingsrättens dom. Åklagaren yrkade att hovrätten skulle skärpa påföljden, i första hand till livstids fängelse. Den tilltalade å andra sidan vidhöll sin inställning om oskuld.

Fordon från Internationella Rödakorskommittén i Nagorno Karabach.

Prövningstillstånd i Högsta Domstolen

För att Högsta domstolen (HD) ska pröva ett mål krävs i regel att HD först har lämnat prövningstillstånd. HD får årligen in över 8 000 överklaganden som kräver prövningstillstånd, varav ungefär 100 får prövningstillstånd.²² Det finns två grunder på vilka HD kan meddela prövningstillstånd vilka framgår av 54 kap. 10 § rättegångsbalken. Enligt punkt 1 får HD meddela prövningstillstånd om *det är av vikt för ledning av rättslämningen*, det vill säga, det föreligger en prejudikatfråga i vilken det finns ett behov av att HD förtydligar rättsläget. Enligt punkt 2 får HD meddela prövningstillstånd om *det finns synnerliga skäl*. Denna grund aktualiseras vid till exempel grova rättegångsfel i hovrätten eller där hovrätten tillämnat lagen uppenbarligen felaktigt. Denna grund kallas även för HD:s extraordinära funktion.

Utredningen var i hovrätten huvudsakligen densamma som i tingsrätten. Med endast vissa mindre avvikande eller förtydligande uttalanden, kopplat till framför allt bevisvärderingen och den rättsliga klassificeringen av den tilltalades gärningar, överensstämmer hovrättens bedömning i det stora hela med den av tingsrätten.²³ Hovrätten fastställde därför tingsrättens dom. Lina Ishaq överklagade domen till

Högsta domstolen (HD). HD har ännu inte beslutat om huruvida prövningstillstånd meddelas – alltså huruvida domstolen kommer pröva målet eller ifall hovrättens dom står fast.

Särskilt om folkmord genom tvångsförflyttning av barn

Med anledning av att åtalet för folkmord genom tvångsförflyttning av barn är en nyhet både nationellt och

22 Högsta Domstolen: Överklaga och begär prövningstillstånd, ”<https://www.domstol.se/hogsta-domstolen/om-handlaggningen/overklaga-och-begar-provningstillstand/>”.

23 Hovrätten påpekar att tortyr är en kvalificerad form av omänsklig behandling som kräver ett mycket allvarligt och grymt orsakande av lidande eller smärta och med ett särskilt syfte. Omänsklig behandling avser i stället allvarliga kränkningar som innebär ett allmänt skändande av personens värdighet. I denna del konstaterar hovrätten att gärningar såsom att tvinga till arbete under förnedrande förhållanden eller påtvinga handlingar som står i uppenbar strid med en persons religiösa eller kulturella uppfattningar utgör annan omänsklig behandling. Däremot finner hovrätten, likt tingsrätten, att det svåra lidandet som den tilltalade utsatt målsägandena för inte når upp till de krav som tortyrbegreppet ställer.

Gällande berövande av rätten till skolgång kan följande tillägg göras: Hovrätten delar tingsrättens bedömning att barnen berövats sin rätt till skolgång med mera redan genom att deras frihetsberövande vidmakthållits utan tillgång till skola. Det faktum att det inte funnits skolor i Raqqaområdet där den tilltalade höll dem frihetsberövade ändrar inte bedömningen eftersom den tilltalades vidmakthöll det redan inledda frihetsberövandet och denna uppfyller rekvisiten.

internationellt finns det anledning att slutligen särskilt uppehålla sig vid några intressanta detaljer om detta.

I 1 § första stycket 5 lag (2014:406) om straff för vissa internationella brott (jfr. artikel IIe folkmordskonventionen) förbjuds att med våld överföra barn från en grupp till en annan. Såväl tingsrätten som hovrätten fann det styrkt att den tilltalade gjort sig skyldig till detta brott. Enligt tingsrättens resonemang, i princip rakt av²⁴ förarbetena, krävs för kriteriet tvångsöverflyttnings (i folkmordskonventionen: ”forcibly transfer”) uppfyllnad inte nödvändigtvis att ett fysiskt våldförande skett. I stället är hot om våld eller tvång, såsom sådant som orsakas av frihetsberövande, psykologiskt förtryck eller maktmissbruk, rädsla för våld eller tvång eller annat som utnyttjas genom en tvingande miljö (exempelvis fångenskap) tillräckligt.²⁵ Vidare omfattar straffbestämmelsen inte enbart direkt handlande utan även sådana handlingar som kan leda till en tvångsförflyttning. Att missbruka och utnyttja en beroendeställning kan därför vara tillräckligt för att i det enskilda fallet anses tvingande. En tvingande miljö kan föreligga exempelvis genom att folkgruppen som barnet tillhör utsatts för andra gärningar som kan utgöra folkmord. Tingsrätten framhävde vidare att de samlade åtgärderna bör vara riktade mot ett större antal barn eller annars bestå av ett flertal handlingar.

För straffansvar i det enskilda fallet är det dock tillräckligt att endast ett barn överförs. Hovrätten tillade att överflyttning av barn inte sällan innefattar flera gärningspersoner som agerar enligt en gemensam brottsplan. Detta innebär att personer som endast haft en begränsad roll i gärningen, till exempel genom att upprätthålla åtskiljandet i detta fall, kan straffas enligt bestämmelsen.

Både tingsrätten och hovrätten konstaterar att personer anslutna till IS med tvång fört barn under 18 år tillhörande den yazidiska folkgruppen till hushåll tillhörande IS-anslutna personer. Den tvångsvisa överföringen ansågs inledd redan genom att IS avskilde dem från sina fäder som avrättades och att överförandet därefter fortsatte genom att barnen och mödrarna frihetsberövades samt tvångsförflyttades till olika uppsamlingsplatser och IS-anslutna hushåll. Utredningen i målet visar hur pojkar togs till träningsläger och fick delta i strid samt hur flickor i pubertal ålder användes som sexslavar eller giftes bort till personer anslutna inom IS. Barnen tvingades vidare konvertera och fick, som en del av en muslimsk uppfostran, be samt läsa koranen. Samtidigt förvägrades de tala sitt eget språk och fick arabiska namn.

I fråga om den tilltalades personliga ansvar gjorde domstolarna bedömningen att den tilltalade, med förintelsesyfte, vidmakthållit frihets-

24 Prop. 2013/14:146 *Straffansvar för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser*.

25 Se även prop. 2013/14:146 s. 90 f. och *Åklagaren mot Akayesu* (Mål nr. ICTR-96-4-T) para. 509.

Sjukvård på beredskapsveckan
i Karlstad 2025.

berövandet och förslavningen, tvingat barnen att praktisera islam och tala arabiska samt förbjudit dem att tala kurmanji eller utöva deras egen religion och kultur, och därmed gjort sig skyldig till folkmord genom tvångsöverflyttning av barnen från en grupp till en annan.

Domen diskuterar ingående relationen mellan gärningen överförande av barn och kravet på förintelsesyfte i folkmordsbrottet. Tingsrätten ansåg att en folkgrupps fortlevnad kan hotas även genom att barn förs bort från gruppen för att uppfostras i en annan miljö och därmed hindrar att nya individer tillförs gruppen som bidrar till dess kulturella identitet, språk och traditioner.

Hovrätten, å sin sida, påpekade att den svenska lagtexten förvisso inte nödvändigtvis utesluter att en tolkning där förintelse kan åstadkommas även genom att en folkgrupp förgörs ur ett socialt och kulturellt perspektiv kan inbegripas i förintelsebegreppet – åt-

minstone för svenskt vidkommande – men ansåg dock att en sådan utvidgning inte kan göras gällande i detta fall.²⁶ Som hovrätten redogör för krävs för att dömas för folkmord, enligt den praxis som utvecklats av de internationella tribunalerna ICTR och ICTY²⁷, att den tilltalade haft ett syfte (uppsåt) att *fysiskt eller biologiskt* förgöra gruppen.²⁸ Problemet är att en tvångsöverflyttning inte fysiskt förintar gruppen.

Folkmord genom överföring av barn kan däremot begås trots att ingen fysisk förintelse sker – givet att förövaren haft uppsåt till fysisk eller biologisk förintelse av gruppen. Som hovrätten konstaterar kan dessutom just faktumet att en gärningsperson faktiskt vidtar åtgärder för att utplåna kulturella eller religiösa uttryck tala för att ett sådant förintelsesyfte i de fysiska mening som krävs föreligger.²⁹ Enligt hovrätten hade den tilltalade ett sådant uppsåt, varför det var möjligt att döma henne för folkmord enligt bestämmelsens femte punkt.

26 Tingsrättens formulering om att förintelse kan åstadkommas även genom att en folkgrupp förgörs ur ett socialt och kulturellt perspektiv saknar tydlig hänvisning till varifrån detta kommer, men sannolikt härstammar det från förarbetsuttalandena (se ex prop. 2013 /14:146 s. 81), som i sin tur härrör från bland annat Blagojevic och Jokic, IT-02-60-T, 2005 para. 666.

27 Internationella Rwandatribunalen (ICTR) och Internationella krigsförbrytartribunalen för det forna Jugoslavien (ICTY).

28 Se *The Prosecutor v. Krstic* IT-98-33-T; jfr *The Prosecutor v. Akayesu* IT-96-4-T.

29 Jfr skiljaktiga meningarna av Judge Shahabuddeen i appellationsdomstolen, IT-98-33-A (till *The Prosecutor v. Krstic*) para. 53–54.

Sammanställning av svenska domar

Domar	Konflikt	Åtal	Dom
Arklöv 2006-12-18 TR Mål nr: B 4084-04	Konflikten i Bosnien-Hercegovina 1993, NIAC	Grovt folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse 8 år.
Makitan 2011-04-08 TR Mål nr: B 382-10	Konflikten i Bosnien-Hercegovina 1992, IAC	Grovt folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse 5 år.
Martinovic 2012-12-19 TR Mål nr: B 5373-10 HovR Mål nr: B 1248-12	Konflikten i Kosovo, NIAC	Grovt folkrättsbrott; mord; försök till mord; grovt mordbrand	Tingsrätt: fängelse livstid. Hovrätt: friad, det ansågs inte ställt bortom rimligt tvivel att Milic Martinovic faktiskt befann sig i Cuska den 14 maj 1999.
Mbanenande 2014-06-19 TR Mål nr: B 18271-11 HovR Mål nr: B 6659-13	Folkmordet i Rwanda, NIAC	Folkmord; grovt folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse livstid. Hovrätt: fastställer tingsrättens dom med undantag för angreppen i Ruhiro och i Nyamishaba som ogillas.
Droubi 2016-08-05 TR Mål nr: B 13656-14 HovR Mål nr: B 4770-16	Konflikten i Syrien, NIAC	Folkrättsbrott; grov misshandel	Tingsrätt: fängelse 7 år. Åtalet gällande folkrättsbrott ogillas. Hovrätt: fängelse 8 år. Dömer den tilltalade även för folkrättsbrott.
Berinkindi 2017-02-15 TR Mål nr: B 12882-14 HovR Mål nr: B 4951-16	Folkmordet i Rwanda, NIAC	Folkmord; grovt folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse livstid. Hovrätt: fastställer tingsrättens dom.
Abdulkareem 2017-04-11 TR Mål nr: B 569-16 HovR Mål nr: B 3187-16	Konflikten i Irak, NIAC	Krigs-förbrytelse	Tingsrätt: fängelse 6 mån. Hovrätt: fängelse 9 mån.
Sakhanh 2017-05-31 TR Mål nr: B 3787-16 HovR Mål nr: B 2259-17	Konflikten i Syrien, NIAC	Grovt folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse livstid. Hovrätt: fastställer tingsrättens dom.

Domar	Konflikt	Åtal	Dom
Abdullah 2017-09-25 TR Mål nr: B 11191-17	Konflikten i Syrien, NIAC	Folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse 8 mån.
Tabaro 2018-06-27 TR Mål nr: B 13688-16 HovR Mål nr: B 6814-18	Folkmordet i Rwanda, NIAC	Folkmord; grovt folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse livstid. Hovrätt: fängelse livstid.
H Saeed 2019-02-19 TR Mål nr: B 1662-18 HovR Mål nr: B 939-19 HD Mål nr: B 5595-19	Konflikten i Irak, NIAC	Krigs-förbrytelse	Tingsrätt: fängelse 1 år och 3 mån. Hovrätt: fängelse 1 år. Högsta Domstolen: fastställer hovrättens dom.
Ishaq 2022-03-04 TR Mål nr: B 20218-20	Konflikten i Syrien, NIAC	Grovt folkrättsbrott; grov krigs-förbrytelse	Tingsrätt: fängelse 6 år.
Farzam 2023-03-01 TR Mål nr: B 12258-19	Konflikten i Afghanistan, NIAC	Krigs-förbrytelse	Tingsrätt: friad, inte styrkt att Rohullah Farzam agerat på det av åklagaren beskrivna sättet.
Ibrahim 2023-03-29 TR Mål nr: B 4663-22	Konflikten i Syrien, NIAC	Krigs-förbrytelse	Tingsrätt: fängelse 3 mån.
Benoitson 2023-06-08 TR Mål nr: B 2759-21 HovR Mål nr: B 461-23	Konflikten i Irak, NIAC	Folkrättsbrott	Tingsrätt: fängelse 4 mån. Hovrätt: fastställer tingsrättens dom.
Noury 2023-12-19 TR Mål nr: B 15255-19 HovR Mål nr: B 9704-22	Konflikten i Iran 1988, IAC	Grovt folkrättsbrott; mord	Tingsrätt: fängelse livstid. Hovrätt: fängelse livstid. Ändrar tingsrättens dom avseende antalet mord.
Ibrahim 2024-03-28 TR Mål nr: B 7721-21 och B 4663-22 HovR Mål nr: B 3046-23	Konflikten i Syrien, NIAC	Krigs-förbrytelse	Tingsrätt: fängelse 3 mån. Hovrätt: friad, att enbart publicera de aktuella inläggen ansågs inte vara straffbart såsom krigs-förbrytelse.

Domar	Konflikt	Åtal	Dom
Al Zaytun 2024-05-02 TR Mål nr: B 122-23	Konflikten i Syrien, NIAC	Krigsförbrytelse; grov krigsförbrytelse	Tingsrätt: friad, inte styrkt att Walid Al Zaytun varit inblandad i gärningarna på det av åklagaren beskrivna sättet.
Hamo 2024-06-20 TR Mål nr: B 5459-23	Konflikten i Syrien, NIAC	Medhjälp till grovt folkrättsbrott	Tingsrätt: friad, inte styrkt att Mohammed Hamos division deltagit i de angivna anfällen eller att Mohammed Hamo agerat på det av åklagaren angivna sättet.
Al Hasan 2024-09-27 TR Mål nr: B 10237-23	Konflikten i Syrien, NIAC	Folkrättsbrott	Tingsrätt: villkorlig dom.
Krayem 2025-10-29 TR Mål nr: B 3980-24 HovRMål nr: B 12056-25	Konflikten i Syrien, NIAC	Grov krigsförbrytelse; terroristbrott	Tingsrätt: fängelse livstid. Hovrätt: fastställer tingsrättens dom.
Ishaq 2025-11-11 TR Mål nr: B 3210-23 HovR Mål nr: B 2104-25	Konflikten i Syrien, NIAC	Folkmord; brott mot mänskligheten; grov krigsförbrytelse	Tingsrätt: fängelse 12 år. Hovrätt: fastställer tingsrättens dom. Straffvärdet för den nyupptäckta brottsligheten var 16 år, men tillsammans med tidigare brottslighet 18 år. Av detta har tidigare utdömts 6 år, därav en påföljd bestämd till 12 år.

IAAC: Internationell väpnad konflikt

NIAC: Icke-internationell väpnad konflikt

Överträdelse av den internationella humanitära rätten är sedan den 1 juli 2014 kriminaliserade som *krigsförbrytelser* enligt lag (2014:406) om straff för vissa internationella brott (tidigare lagen om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser). Dessförinnan var dessa brott under lång tid kriminaliserade som *folkrättsbrott* i 22 kap. 6 § brottsbalken. Vilken lag som tillämpas beror på när det aktuella brottet har begåtts.

Artiklar

Artiklar i denna årsbok som författas av andra än Svenska Röda Korset återger författarnas åsikter och inte nödvändigtvis Svenska Röda Korsets.

Internationella brottmålsdomstolen – ett perspektiv från insidan

Karin Sigstedt,
senior åklagare, Internationella brottmålsdomstolen

Inledning

Internationell straffrätt framstår ofta som ett system av institutioner och principer som verkar på avstånd från nationella rättsordningar. För människor som varit utsatta för övergrepp, eller bevittnat samhällen som drabbats av väpnade konflikter är Internationella brottmålsdomstolens (Domstolen) arbete ofta dock den enda möjligheten till upprättelse och erkännande. Dess arbete kan på ett reellt sätt bidra till att ansvar för övergrepp utkrävs efter en väpnad konflikt.

När den väpnade konflikten mellan Ukraina och Ryssland fördjupades den 24 februari 2022 blev behovet av Domstolens arbete tydligt. EU och några andra länder konstaterade att den stod inför en betydande utma-

ning arbetsmässigt och beslutade att förstärka den med nationella experter från medlemsstaterna.

Sverige blev ett av de länder som till en början skickade relativt många. De utsända har varit främst åklagare, poliser och analytiker och i augusti 2024 blev jag en av de svenska åklagare som sändes till Haag. Det innebar att jag fick möjlighet att arbeta i en miljö där internationell straffrätt tillämpas i praktiken och där rättsliga principer omsätts i konkreta utredningar. Jag har sedan dess arbetat där med att leda förundersökningar gällande krigsbrott och brott mot mänskligheten.

Arbetet vid Domstolens åklagarkontor

Arbetet vid åklagarkontoret påminner i flera avseenden om en svensk åkla-

Foto: ICRC/Sarah Davies

Fältsjukhus i Gaza.

gares uppgifter, men omfattningen och komplexiteten är avsevärt större. Förundersökningarna rör ofta händelser där det på grund av konflikten kan vara svårt att både hitta och intervjua vittnen och brottsoffer. De misstänkta är eller har varit höga ledare som är svåra att nå och personer vill inte vittna på grund av rädsla för repressalier.

För att kunna utreda brotten har åklagarkontoret juridisk, polisär, forensisk och analytisk expertis, men ingen egen polisstyrka. Domstolen är därför beroende av bistånd från medlemsländerna och av detta skäl framgår det också av stadgan för Domstolen att chefen för åklagarkontoret har rätt att begära medlemsstaternas assistans och att staterna är skyldiga att samarbeta fullt ut. Inte bara stater utan även exempelvis icke statliga

organisationer stödjer domstolens arbete genom att frivilligt undersöka och upprätta rapporter som lämnas in till Domstolen.

Domstolen som helhet sysselsätter omkring 900 personer från över hundra länder. Denna mångfald av rättsliga traditioner och professionella erfarenheter skapar en arbetsmiljö där metodik, bevisvärdering och rättsliga bedömningar ständigt diskuteras och prövas. Det är en miljö som ställer höga krav på tydlighet, struktur och rättssäkerhet i varje moment av utredningsarbetet.

Domstolens struktur och funktion

Domstolen är sedan 2016 inhytt i en specialbyggd anläggning i Haag. Domstolens verksamhet är bredare

En medarbetare ur
Röda Korsets räddningsteam,
som finns över hela Ukraina.

Foto: Julia Smitk

än vad namnet antyder och består av fyra huvuddelar: presidentämbetet, de judiciella avdelningarna, registraturen och åklagarkontoret. Det judiciella är motsvarigheten till nationella brottmålsdomstolar och åklagarkontoret är en motsvarighet till en nationell åklagarmyndighet. Den högsta domaren är också president för hela Domstolen. Registraturen fungerar som ett administrativt serviceorgan och har bland annat hand om it, säkerhet och överläggningar.

Domstolens struktur speglar dess dubbla uppdrag: att utreda och åtala, men också att pröva och döma. Samtidigt är verksamheten strikt uppdelad för att säkerställa oberoende mellan de utredande och dömande funktionerna.

Mandat och jurisdiktion

Domstolen inrättades genom ett internationellt fördrag (Romstadgan från 1998 som trädde i kraft den 1 juli 2002), för att förhindra att individer som begått grova överträdelser mot internationella lagar slipper straff. Domstolen är genom sin existens också tänkt att vara förebyggande genom att höga ledare och militärer avstår från otillåtna former av krigföring för att det finns en reell risk att ställas till svars.

Enligt artikel 27 i Romstadgan är alla efterlysta personer lika inför Domstolen, inklusive stats- eller regeringschefer. Ingen immunitet kan enligt Domstolen hindra den från att

utöva sin jurisdiktion. Detta har dock varit omdebatterat då sittande stats- eller regeringschefer annars åtnjuter straffrättslig immunitet mot åtal vid andra staters domstolar enligt internationell sedvanerätt.

Ända sedan första världskriget har det funnits diskussioner om att inrätta en permanent och objektiv internationell domstol och i synnerhet efter andra världskriget och därefter följande konflikter. Det var dock först efter kalla krigets slut på 1990-talet som tankarna blev till verklighet. Idag är 125 länder anslutna till Romstadgan och har därmed förpliktigt sig att stödja domstolen och se till att allvarliga internationella brott inte undgår ansvar. Till exempel måste medlemmarna gripa personer som är häktade i utemå av Domstolen. Stora länder som Kina, USA och Ryssland är dock inte medlemmar, även om USA och Ryssland inledningsvis stöttade Domstolens inrättande.

Domstolen kan utreda och åtala den allvarligaste formen av fyra brotts typer: krigsbrott, brott mot mänskligheten, folkmord och aggressionsbrott. Dess jurisdiktion är begränsad till brott som begåtts på territoriet av en medlemsstat eller av dess medborgare, såvida inte FN:s säkerhetsråd hänskjuter en situation till Domstolen. Detta har hittills bara skett när det gäller Libyen och Sudan. Vanligtvis anmäls en situation av en medlemsstat, men det finns också en möjlighet för chefen för åklagarkontoret att göra det.

En central princip för Domstolen är kompletteringsprincipen. Principen innebär att Domstolen endast träder in när nationella rättssystem är oförmögna eller ovilliga att agera. Domstolen ska ses som en sista utväg.

Pågående utredningar och domar

Åklagarkontoret vid Internationella brottmålsdomstolen driver för närvarande tretton förundersökningar i olika delar av världen, bland annat i Darfur, Afghanistan, Palestina, Filippinerna, Venezuela och Ukraina. Domstolen uppger att totalt 65 arresteringsorder har utfärdats sedan verksamheten inleddes. Bland de mest uppmärksammade finns ordern mot Rysslands president Putin för olaglig deportation av barn från ockuperade områden i Ukraina, samt ordern mot Israels premiärminister Netanyahu avseende misstänkta krigsbrott och brott mot mänskligheten genom svält, mord och förföljelse i Palestina.

Ingen av dessa personer har gripits, men Filippinernas tidigare president Duterte, greps förra året på grund av en arresteringsorder rörande brott mot mänskligheten genom mord i Filippinerna. Han sitter nu frihetsberövad i Haag i väntan på förhandling.

Trots att många misstänkta befinner sig på flykt och är svåra att gripa har Domstolen lyckats lagföra flera ledare. Under senare år har bland annat följande domar meddelats:

- Brigadchefen Ongwen (2021): 25 års fängelse för krigsbrott och brott mot mänskligheten i Uganda.
- Islamistiska polischefen Al Hassan (2024): 10 års fängelse för krigsbrott och brott mot mänskligheten i Timbuktu, Mali.
- Ledarna för en milisgrupp Ngaïssona och Yekatom (2025): 12 respektive 15 års fängelse för krigsbrott och brott mot mänskligheten i Centralafrikanska republiken.

Dessa domar visar att Domstolen, trots betydande praktiska och politiska hinder, kan utkräva ansvar för allvarliga internationella brott. Domstolens arbete bidrar därmed till att upprätthålla principen om individuellt ansvar och till att stärka den internationella rättsordningen i situationer där nationella system inte förmår agera.

Brottsoffer

Domstolen utfärdar i samband med att dom meddelas även order gällande kompensation till brottsoffren. Trust Fund for Victims (TFV) är en brottsofferfond, som skapades 2002 i enlighet med Romstadgan och den verkställer domstolens order. Fonden hjälper till att tillvarata offrens och deras familjers rättigheter genom att tillhandahålla ersättning och hjälp med fysisk och mental rehabilitering. Bistånd har lämnats till över 120 000 brottsoffer. Större delen av finansieringen av brottsofferfonden kommer från frivilliga bidrag av Domstolens

medlemsstater. Sverige har varit en stor givare och bidragit med betydande belopp genom Sida.

Slutliga reflektioner

Under min tid vid Domstolen har jag mött många människor som uttryckt en djup tacksamhet för Domstolens arbete. För dem är den inte en abstrakt institution, utan den enda reella möjligheten till upprättelse efter de övergrepp de, anhöriga och deras samhällen utsatts för genom tortyr, mord, våldtäkter, rekrytering av barnsoldater eller vilken form brotten i sin allra allvarligaste form nu tagit. Förhandlingarna är ofta fullsatta, och jag har sett hur människor rest långt för att närvara eller följt de från hemlandet via direktsändningar.

Samtidigt finns en annan sida. Domstolens jurisdiktion ifrågasätts regelbundet, något som blir tydligt i de politiska demonstrationer som ofta äger rum utanför domstolsbyggnaden. Det mest långtgående motståndet har kommit från USA, som genom presidentorders både 2020 och 2025 införde visumrestriktioner och ekonomiska sanktioner mot åklagare och domare vid Domstolen. Sanktionerna motiverades senast med att Domstolen skulle ha ägnat sig åt illegitima och grundlösa

handlingar mot USA och dess allierade genom att utfärda arresteringsorders mot Israels premiärminister och före detta försvarsminister. Trots detta fortsätter medlemsstaterna att stödja Domstolen, och många har öppet kritiserat sanktionerna.

Vikten av Domstolens existens synes viktigare än någonsin i en så konfliktfylld tid. Mina erfarenheter visar hur Domstolen ständigt befinner sig i ett spänningsfält mellan stark uppskattning och kraftfull kritik. Samtidigt har det blivit tydligt för mig att Domstolens roll är oundgänglig med sin unika roll och möjlighet att utkräva ansvar av de ytterst ansvariga för de allra allvarligaste brotten. Trots politiska påtryckningar ser jag med mitt perspektiv från insidan, att Domstolens arbete fortsätter med konsekvens och rättssäkerhet. Att få bidra till detta är och har varit ett privilegium – en påminnelse om att internationell rätt kräver både uthållighet och närvaro för att kunna upprätthållas.

Denna artikel uttrycker inte någon officiell ståndpunkt från den Internationella brottmålsdomstolen. De åsikter och reflektioner som framförs är uteslutande författarens egna.

Grundläggande principer inom den humanitära rätten

Internationell humanitär rätt, eller krigets lagar, utgörs av en samling traktater och sedvanerätt. Tre grundläggande principer inom den humanitära rätten är distinktionsprincipen, proportionalitetsprincipen och försiktighetsprincipen.

Distinktion

Distinktionsprincipen innebär att krigförande parter alltid måste skilja mellan militära mål och civila personer och civila objekt. Anfall får endast riktas mot militära mål. Distinktionsprincipen förbjuder således urskillningslösa anfall, det vill säga användandet av stridsmedel eller metoder som inte kan riktas mot ett specifikt militärt mål.

Proportionalitet

Proportionalitetsprincipen innebär att den militära betydelsen av ett anfall måste stå i proportion till de risker som civilbefolkningen och civil egendom utsätts för. Det innebär ett förbud mot anfall som förväntas leda till civila förluster som är överdrivna i förhållande till den konkreta och direkta militära fördel som kan förväntas.

Försiktighet

Försiktighetsprincipen innebär att de stridande parterna måste iaktta alla rimliga försiktighetsåtgärder för att undvika skador på civila och civila objekt. Allt som är praktiskt möjligt ska göras för att ett anfall endast riktas mot militära mål. Stridsmedel och metoder ska väljas så att risken för civila förluster undviks eller minskas.

Foto: Juan Arrendondo

En medarbetare hos ICRC samtalar med en soldat i Colombia om de humanitärrättsliga principerna.

Den internationella humanitära rätten och fred

Intervju med Emma Öholm,
folkrättsjurist, Svenska Röda Korset

Hur hänger den internationella humanitära rätten, krigets lagar, ihop med fred? Vi har pratat med Emma Öholm, folkrättsjurist som arbetar vid Svenska Röda Korset bland annat med att stötta och utbilda föreningens frivilliga folkrättsinformatörer. Hon är van att få frågor kring varför det finns regler för krig och vi har bett henne fokusera på frågan om hur arbete för respekt för krigets lagar kan bidra till fred.

Varför har man regler för krig om krig är förbjudet?

Jag vill börja med att klargöra att krigets lagar är en begränsad del av folkrätten som syftar till att lindra och förhindra mänskligt lidande i krig. Krigets lagar förhindrar inte krig och det är inte heller reglernas syfte. Reglerna erkänner att det finns krig i världen, men rättfärdigar däremot inte all användning av våld. De reglerar

alltså inte frågor kring varför konflikter uppstår, eller hur de kan undvikas eller ska lösas, utan är enbart en del av den folkrätt som gäller under väpnade konflikter. Andra delar av folkrätten syftar till att förhindra krig, till exempel FN-stadgans våldsförbud. Verkligheten är dock sådan att även om krig i de flesta situationer är förbjudet, så kan inte folkrätten i sig förhindra krig.

Att det finns regler för krig innebär därmed inte att krig är tillåtet så länge de förs inom ramarna för krigets lagar, utan att i händelse av krig så finns det tydliga begränsningar i hur det får föras. Begränsningar som är satta av staterna för att förhindra och lindra lidande under konflikter.

Den humanitära rätten är enbart tillämplig i krig, hur kommer det sig då att den är relevant för fred?

Ja, det stämmer att krigets lagar enbart gäller när en väpnad konflikt pågår, men just därför är den också relevant för fred. Syftet med reglerna är i första hand att begränsa mänskligt lidande. När de efterlevs blir effekterna av kriget mindre hemska. När civila skyddas, infrastruktur och kulturegendom bevarats och familjer återförenas finns bättre förutsättningar för sårn från konflikten att läkas.

Så, även om krigets lagar rent juridiskt inte är ett fredsverktyg, och inte heller i sig ger någon vägledning om hur fred kan uppnås, bidrar respekten för reglerna till att parterna i en kon-

flikt kan mötas vid förhandlingsbordet vilket ökar chansen för en framtida fred. Dessutom sträcker sig vissa av reglerna uttryckligen bortom den väpnade konfliktens tidsramar och in i fredsbyggandeprocessen. Detta gäller exempelvis regler om behandling av krigsfångar och internerade tills de frigivits, liksom skyldigheter att återföra familjer, klargöra saknades öden, lagföra allvarliga överträdelser och röja explosiva lämningar.

Kan du berätta lite mer om hur respekt för krigets lagar kan bidra till fred?

Krigets lagar kan, som jag har sagt, inte förhindra eller avsluta krig, och det är inte dess funktion. Däremot kan dess korrekta tillämpning indirekt bidra till fredsbyggande och återhämtning efter konflikter. Jag kan lista några viktiga punkter.

Respekt för krigets lagar kan underlätta en återgång till fred genom att *bidra till stabilitet i samhällsbygget efter konflikter*. Några regler kan få illustrera vad jag menar. Genom regler som skyddar sjukvård, skolor, kulturella och religiösa objekt bidrar krigets lagar till att bevara viktiga samhällsstrukturer. Fungerande infrastruktur och institutioner kan bevara en viss ekonomisk stabilitet och underlätta återgången till fred.

Respekt för regler om skydd av civila och civil egendom kan även leda till färre internflyktingar och förstörda hem, vilket innebär mindre

behov av lösningar för människors återvändande efter en konflikt. Korrekt behandling av krigsfångar kan medföra att hantering av krigsfångar efter krigsslut underlättas. Här ser vi också betydelsen av reglerna som förbjuder personminor och klustervapen, då lämningar efter sådana vapen kan påverka samhällen och utsätta civila för faror långt efter en konflikt.

Respekt för reglerna kan även på andra sätt *skapa förutsättningar som främjar fred*. Regler om icke-diskriminering, human behandling av frihetsberövade, korrekt hantering av döda och medicinsk vård för både civila och kombattanter ger uttryck för en människosyn som skyddar människors värdighet. Det kan motverka avhumanisering och eskalerande våldsspiraler, som annars kan sätta hinder för fredsprocesser.

Det kan här också vara viktigt att se att krigets lagar uppmanar parterna att skapa humanitära utrymmen som skyddar krigets offer, vilket på sikt kan stärka förtroendet för humanitära lösningar som alternativ till våld. Parter kan till exempel ingå särskilda överenskommelser om skyddszoner, samarbete kring saknade personer, utväxling av döda, frigivning av frihetsberövade eller tillfälliga vapenvilor för humanitära insatser. Sådana åtgärder kan utgöra första steg mot ökat förtroende och fredliga lösningar. Den roll som krigets lagar ger till humanitära organisationer som Internationella rödakorskommittén, ICRC, är också

av betydelse i sammanhanget. Med staters samtycke kan ICRC genomföra insatser som fungerar som broar till fred, till exempel genom att möjliggöra fredssamtal, återföra frihetsberövade, förmedla information om saknade, återförena familjer eller stödjande vapenvilor och evakueringar.

Slutligen vill jag lyfta att krigets lagar kan stödja fredsbyggande genom att *sätta en ram för ansvarsutkrävande och övergångsrättvisa*. Kombattanter i internationella konflikter lagförs inte för att enbart ha deltagit i strid, men om de har begått krigsbrott så ska dessa enligt krigets lagar utredas och lagföras, vilket bidrar till rättvisa för offer, stärker tilliten till rättssystemet och motverkar straffrihet. Samtidigt kan brott mot krigets lagar skada parter anseende och försvåra fredsdialog. Så allt hänger ihop, man skulle kunna säga att vägarna till fred börjar formas redan innan en väpnad konflikt uppstått genom förberedelser för att kunna följa krigets lagar i händelse av en konflikt. Arbete för respekt för krigets lagar är med andra ord också ett arbete för fred.

Vilket arbete har pågått under året specifikt kring frågan om kopplingen mellan den humanitära rätten och fred?

Att frågan om den humanitära rätten och fred varit aktuell under året visar sig på flera sätt. Bland annat publicerade ICRC ett nummer av *International*

Foto: Ricardo Monslave Gaviria

En medarbetare hos ICRC samtalar med en soldat i Colombia om de humanitÄrrÄttsliga principerna.

Review of the Red Cross som fokuserade pÅ just ”IHL & Peace”³⁰. Titta gärna i det om du är intresserad av att fördjupa dig i det komplexa sambandet mellan krigets lagar och fred, inklusive humanitära organisationers roll.

Jag berättar dock gärna här lite om ett mycket viktigt statslett initiativ som initierades under 2024, och har haft ett intensivt arbete under 2025, för att fortsätta över hela 2026. Initia-

tivet *Global Initiative to Galvanize Political Commitment to International Humanitarian Law*³¹ syftar till att stärka det politiska engagemanget för den internationella humanitära rätten. Initiativet ska resultera i ett antal konkreta rekommendationer som både ska stärka respekten för krigets lagar samt fungera som vägledning för stater i framtida situationer. Totalt har över 150 stater deltagit, inklusive Sverige,

30 International Review of the Red Cross, IRRIC No. 927, March 2025, IHL & Peace <https://international-review.icrc.org/reviews/irrc-no-927-ihl-and-peace>, hämtad 2026-05-11.

31 Global Initiative to Galvanize Political Commitment to International Humanitarian Law, <https://www.icrc.org/en/global-initiative-international-humanitarian-law>, hämtad 2026-05-11.

och delat sina perspektiv om allt från hur de tolkar gällande regler, till förslag på reformer som kan förbättra efterlevnaden av krigets lagar. Syftet med konsultationerna är således inte att omförhandla reglerna, utan snarare att stärka dess genomslag.

Ett viktigt mål med initiativet är att identifiera hur stater kan stärka respekten för reglerna på ett sätt som inte bara minskar lidandet under väpnade konflikter, utan också skapar förutsättningar för en hållbar fred. Detta perspektiv – den internationella humanitära rätten och fred – står därför i centrum för en av initiativets sju delar.

Det globala initiativet är unikt eftersom det samlar stater från hela världen kring en gemensam ambition: att stärka respekten för krigets lagar. Vår förhoppning är att processen i sig leder till ökat fokus på dessa frågor och att de rekommendationer som tas fram ska få vara konkreta verktyg som kan stärka staternas arbete med att genomföra krigets lagar. Om stater till exempel redan i fredstid bygger upp robusta mekanismer för att skydda samhällsviktiga funktioner och civila, står de betydligt bättre rustade om en konflikt skulle bryta ut. Genom att fokus läggs på denna typ av förhållningssätt kan initiativet bidra till både bättre efterlevnad av krigets lagar och mer stabila förutsättningar för fred på lång sikt.

Slutligen, hur bidrar nationella rödakors- och rödahalvmåneföreningar i arbetet för att stärka respekten för krigets lagar och bidra till fred?

Nationella föreningar, som Svenska Röda Korset, kan spela en viktig roll i arbetet för respekt för krigets lagar eftersom de befinner sig närmast de samhällen som påverkas av väpnade konflikter. De har unik kunskap om lokala behov och om vilka risker och styrkor som ett samhälle besitter och kan därmed bidra med humanitära perspektiv som kompletterar staternas och ICRC:s arbete. De nationella föreningarna har dessutom en uppgift att stödja staten både med att sprida kunskap och stärka respekten för reglerna. Till exempel arbetar Svenska Röda Korset kontinuerligt med utbildning i krigets lagar, både självständigt och i samarbete med svenska myndigheter. Vi är övertygande om att inte bara kunskap om reglerna utan också förståelse för deras syfte är viktigt inom hela totalförsvaret och en viktig pusselbit i arbetet för att skapa goda förutsättningar för hållbar fred. Vi är stolta över att kunna bidra i det arbetet.

Volontär från
Sudanesiska
Röda Halvmånen.

Foto: Mahmoud Omar

Lästips

Vill du lära dig mer om internationell humanitär rätt? Här följer en lista på publikationer att läsa om du vill fördjupa dig i aktuella humanitarrättsliga frågor.

Publikationer av Svenska Röda Korset

Svenska Röda Korsets årsbok i internationell humanitär rätt 2024

[Svenska-roda-korsets-arsbok-i-internationell-humanitar-ratt-2024.pdf](#)

Humanitär handlingskraft i brytningstid

<https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/humanitar-handlingskraft-i-brytningstid/>

Svenska Röda Korsets webbkurser om krigets lagar

<https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/>

Publikationer av Internationella rödakorskommittén

ICRC, Civilian hackers in war: The limits that international humanitarian law imposes on volunteer IT armies, hacktivists, and other civilian hackers, International Review of the Red Cross No.930, Cambridge University Press, 2025.

<https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2026-02/civilian-hackers-in-war-the-limits-that-international-humanitarian-law-imposes-on-volunteer-it-armies-ha.pdf>

ICRC, The erosion of human(e) judgement in targeting? Quantification logics, AI-enabled decision support systems and proportionality assessments in IHL, International Review of the Red Cross No.930, Cambridge University Press, 2025.

<https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2026-02/the-erosion-of-humane-judgement-in-targeting-quantification-logics-ai-enabled-decision-support-systems-a.pdf>

ICRC, Water and survival in war: Upholding IHL's protective purpose and documenting the hidden toll, International Review of the Red Cross No.930, Cambridge University Press, 2025.

<https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2026-02/water-and-survival-in-war-upholding-ihls-protective-purpose-and-documenting-the-hidden-toll.pdf>

ICRC, Safeguarding rangers in conflict zones: Bridging humanitarian and environmental law, International Review of the Red Cross No.930, Cambridge University Press, 2025.

<https://international-review.icrc.org/articles/safeguarding-rangers-in-conflict-zones-bridging-humanitarian-and-environmental-law-930>

ICRC, Data and the dead: How does IHL regulate data related to the identification of deceased persons?, International Review of the Red Cross No.929, Cambridge University Press, 2025.

<https://www.cambridge.org/core/journals/international-review-of-the-red-cross/article/data-and-the-dead-how-does-ihl-regulate-data-related-to-the-identification-of-deceased-persons/096BB89C90FEEEE909087614A55AAD84>

Publikationer från svenska universitet och forskare

Mark Klamberg (Stockholms universitet) och Alexandra Lily Kather (Atlantic Council), *Justice for the Yazidis in the Ishaq Case by the Stockholm District Court – Part I*, Artikel i blog, ingår i: OpiniaJuris.

Giacomo Cusunà (Försvarshögskolan), *From New Humanitarianism to Total Defence: Conceptualising a New Dimension of Aid Organisations in Ukraine's War Effort*, Artikel i tidsskrift, ingår i: Central European Journal of International and Security Studies, Volume 19, Issue 1, 2025, pp. 5–41.

Linnea Gelot (Försvarshögskolan) och Prabin B.Khadka (University of Essex), *Combat Legitimacy and Robust Peace Operations: Calibrating Military Protection of Civilians*, Artikel i tidsskrift, ingår i: Journal of Intervention and Statebuilding, Volume 20, Issue 1, 2025, pp. 90-113.

Nobou Hayashi (Försvarshögskolan), *The pseudo-kindness of wartime lawbreakers*, Artikel i tidsskrift, ingår i: International Review of the Red Cross, No.928, Cambridge University Press, 2025.

Allmänt om internationell humanitär rätt

Samuel Hartridge (University of Queensland) och Brendan Walker-Munro (Southern Cross University), *Autonomous Weapons Systems and the ai Alignment Problem*, Artikel i tidsskrift, ingår i: Journal of International Humanitarian Legal Studies, Volume 16, Issue 1, 2025, pp.38-65.

International Institute of Humanitarian Law, *Making a Warship: ceremony, command, and legal recognition at sea*, Kresno Buntoro och Pornomo Rovana Astri Yoga, 2025.

ENGAGERA DIG

Vill du delta i arbetet med att sprida kunskap om humanitär rätt och andra viktiga frågor som Svenska Röda Korset arbetar med? Bli frivillig folkrättsinformatör hos Svenska Röda Korset! Vi har folkrättsgrupper runt om i landet. Kontakta Svenska Röda Korsets folkrättsrådgivare på folkratt@redcross.se. Vill du engagera dig i Svenska Röda Korset på andra sätt, kanske som frivillig, månadsgivare eller genom att ge en gåva?

Engagera dig - bli volontär

<https://www.rodakorset.se/bli-volontar/>

Stöd oss

<https://www.rodakorset.se/skank-pengar/>

Krigets lagar - lär dig mer

<https://www.rodakorset.se/var-varld/krigets-lagar/>

Svenska Röda Korsets årsbok i internationell humanitär rätt sammanställer svensk praxis inom den humanitära rätten och några av de humanitärrättsliga händelserna under 2025. Årsboken syftar till att öka kunskapen om den humanitära rätten och belysa dess relevans i dagens samhälle.

Artiklarna i årets upplaga har temat fred. Strävan efter fred och humanitet genomsyrar Röda Korsets verksamhet och är viktigare än någonsin i en alltmer osäker omvärld. Årsboken vittnar om svenskt och internationellt arbete för att stärka respekten för den humanitära rätten med fokus på dess betydelse för hållbar fred. En inledande artikel av Karin Sigstedt, åklagare vid Internationella brottmålsdomstolen ger dig en inblick i hur domstolens verksamhet bidrar till försoning och upprättelse. Du kan också ta del av en intervju med Emma Öholm, Svenska Röda Korset, där hon svarar på frågor om hur den humanitära rätten och fred hänger ihop. Hon berättar bland annat om det statsledda globala initiativet för att stärka respekten för den humanitära rätten, *Global Initiative to Galvanize Political Commitment to International Humanitarian Law*, ett projekt som bland annat lägger vikt vid kopplingen mellan den humanitära rätten och fred.

Svenska Röda Korset

Lindhagensgatan 126, Box 301 82, 104 25 Stockholm
Telefon 08-452 46 00 | E-post: info@redcross.se
Besök vår hemsida www.rodakorset.se

